

چهارستون یک کار خوب

انسان در آفرینش خود استعدادها و نعمتهایی دارد. خداوند به هر انسانی توانمندی‌هایی داده و او را به استعدادهایی مجهز کرده است. اما این نعمت‌ها و استعدادها متقابلاً وظایفی را هم به دوش آدم می‌گذارند. تنها راهی که وجود دارد تا انسان بتواند این وظایف را انجام دهد، فقط یک چیز است؛ کار و فعالیت. انسان تنها موجودی است که خداوند به او توانایی داده است در چارچوب الهی، به وسیله علم و تجربه و هدایت الهی در جهان تصرف کند و محیط خود را تغییر و تحول دهد. برای اینکه شما بتوانید این اتفاق را رقم بزنید، باید کار و فعالیت انجام دهید. پس کار و فعالیت تنها راه انجام تکالیف روی دوش انسان است؛ کار فکری و بدنی. بدون کار انسان نمی‌تواند مفید باشد، چون آدم بیکار نمی‌تواند با جهان اطراف خود ارتباط برقرار و نقش خود را ایفا کند.

حتماً شنیده‌اید که کار عبادت است. علت آن همین است که هر موجودی در این عالم عهده‌دار وظیفه‌ای است و شما با انجام کار در واقع وظایف خود در عالم را انجام می‌دهید که همان عبادت است.

حدیثی^۱ از پیامبر وجود دارد که کار را هم‌ردیف جهاد در راه خدا توصیف می‌کند؛ به این علت که شما با کار و کسب درآمد با موانع مادی و معیشتی پیش روی خود و خانواده‌تان در راه رسیدن به رشد و کمال مبارزه می‌کنید و این همان جهاد است. اما باید در نظر داشت، انجام کار فقط یک چیز فردی نیست. یعنی اثر انجام کار و فعالیت فقط متوجه خود آدم و خانواده‌اش نیست. بر جامعه نیز اثر می‌گذارد. ما در اجتماع جامعه تکلیفی بر گردن داریم که کار و فعالیت ما نوعی ادای دین به اجتماع است. چون هر چه را که مصرف می‌کنید، فرد دیگری تولید کرده و محصول کار دیگران بوده است. بنابراین، ما هم نباید تنها مصرف‌کننده باشیم، بلکه باید با فعالیت خود مشوق استفاده محصولمان توسط دیگران باشیم. همان جمله معروف که دیگران کاشتند و ما خوردیم، ما بکاریم و دیگران بخورند.

اما اثر اجتماعی کار فقط تبادل ساده محصولات نیست، بلکه اثر عمیق‌تری هم دارد. کار برای انسان کرامت و عزت به ارمغان می‌آورد. کسانی که با زحمت و تلاش به اصطلاح نان بازوی خود را می‌خورند، همیشه افراد قابل احترامی هستند.

این عزت و احترام در اجتماع هم هست. یعنی آنکه کار وسیله پیشرفت جامعه است. هیچ عامل مالی و اقتصادی مثل کار و فعالیت انسانی نمی‌تواند پیشرفت ایجاد کند. در واقع، بدون کار و فعالیت انسانی هیچ‌کدام از منابع طبیعی، مادی، پول و سرمایه، به درد نمی‌خورد. این کار کردن است که باعث می‌شود همه این عوامل قابل استفاده شوند. و وقتی این عوامل دست به دست هم بدهند، پیشرفت، ثروت و رفاه در کل جامعه به وجود می‌آید.

در اسلام هم عزت و استقلال جامعه مسلمان اصل بسیار مهمی است. به طوری که اسلام از هر چیزی که باعث آسیب دیدن این استقلال و عزت شود و سبب وابستگی جامعه مسلمان یا زیردست باقی ماندن شود، ما را پرهیز داده است. از مهم‌ترین این عوامل تنبلی و سستی در انجام کار و فعالیت است. همان‌طور که گفتیم، هر فرد می‌تواند با کار کردن احتیاجات خودش را تأمین کند. این مبادله یک‌طرفه نیست و می‌تواند با محصولات کار بقیه مبادله کند. اگر کسی فقط مصرف‌کننده باشد، در واقع وابسته است و این رابطه یک‌طرفه باعث می‌شود فرد بعد از مدتی احساس حقارت و زیردست بودن بکند. اگر جامعه و مردمی اهل تلاش و کار باشند نیز برای تأمین نیازهای خود به‌طور یک‌طرفه به دیگران وابسته نیستند. پس عزت ملی حفظ خواهد شد.

اما این کار و فعالیت چگونه باید انتخاب شود؟ کارها باید هم خوب انتخاب شوند و هم خوب انجام شوند. انتخاب کار خوب و انجام دادن خوب آن کار به چند ویژگی نیاز دارد: اول اینکه شناخت پیدا کنیم. آن کار را بشناسیم تا بتوانیم تصمیم بگیریم و بعد انتخاب کنیم و به خوبی انجامش دهیم. مثلاً اگر نسبت به کاری که داریم انجام می‌دهیم علم و آگاهی نداشته باشیم قطعاً در انجام آن هم موفق نخواهیم شد.

دوم آنکه بدانیم همه یادگیری به صورت نظری نیست. این را هنرجویان بهتر درک می‌کنند. مثلاً شما بخشی از مطالب درسی را در کلاس و بخش دیگری را در کارگاه می‌آموزید. مثلاً وجود دارد که کار نیکو کردن از پر کردن است. یعنی بخشی از یادگیری و شناخت از طریق تجربه کاری و عملی به دست می‌آید؛ مثل همان رابطه استاد و شاگردی.

ویژگی سوم این است که باید نسبت به کاری که انجام می‌دهیم تعهد داشته باشیم و آن را محکم و کامل انجام دهیم. اگر همه نسبت به کاری که انجام می‌دهند وجدان کاری داشته باشند و آن را کامل و دقیق انجام دهند، حتماً شما هم موفق هستید که بسیاری از مشکلات حل خواهند شد و همه چیز خیلی بهتر خواهد بود.

ویژگی چهارم، علاقه‌مندی به کار و تناسب آن با استعداد آدم است. همیشه ابتکارات و شاهکارهای بشر حاصل علاقه و عشق به کار بوده است، نه حاصل پول و درآمد. این عشق و علاقه به کار است که باعث خلاقیت و انجام دادن درست کارها و به نوعی موتور انگیزه آدم می‌شود. خیلی فرق است بین کاری که شما بدون علاقه انجام می‌دهید و کاری که با شوق و ذوق تمام به دنبال آن می‌روید.

فعلاً این چهار ویژگی را به خاطر بسپارید تا در شماره‌های بعد درباره اهمیت کار و فعالیت و مباحث مرتبط با آن در اقتصاد اسلامی بیشتر صحبت کنیم.

۱- شیخ صدوق - من لایحضر الفقیه - علی اکبر عفرای - جامعه مدرسین - چاپ دوم - جلد سوم - صفحه ۱۶۸